

Til: Halden kommune ved Bjørn Murvold arealplanlegger Plan og miljø
Medlemmer i hovedutvalg for plan, teknisk, landbruk, klima og miljø
postmottak@halden.kommune.no

Høringsuttalelse til Reguleringsplan for Fredrikshald brygge - Tyska

Vi er heldige som har et tilgjengelig friområde der vi bor. Det er godt å gå langs fjorden. Her møter vi kjente og nye mennesker. Det er lett å komme i prat.

Jeg deler et bilde fra et hyggelig møte langs fjorden 1. desember 2020. Disse tre bor på Stenerød, men fortalte at de ofte tar turen ned til Tyska og Hollendern for å gå tur. Ekteparet har flyttet til Halden fra Oslo og synes det er fint å gå langs fjorden.

På slutten av sekstitallet husker jeg vannet i fjorden som tjukt og brunt og at det boblet stygt.

Nå kan vi forsøke oss med lekebåter på stranda. Vi ser bever, isfugl, hegre. Det er godt å gå på stiene mellom trærne. Det er en fin vei å sykle når vi skal til eller fra byen fordi det ikke er trafikk.

Tida går fort. Jeg håper jeg skal få lov å gå langs fjorden på disse stiene uten å måtte gå i tunge bakker, uten å måtte kjøre bil for å komme til skogen eller sjøen.

Jeg vil dele noen bilder som forteller hva Tyska og Hollendern betyr for meg, og sikkert også for noen flere. Jeg er opptatt av at det er en plass det er lett å komme til, stor nok til at flere kan slå seg ned langs fjorden, lite nok til at vi slår av en prat. Her er det fantastisk utsyn mot Fredriksten og mot byen under.

Tanken på blokker som dekker for festningen når vi går på Hollenderen er forferdelig trist.

Disse to bildene er fra Hollenderen mot Fredriksten og byen. Med en utbygging på Tyska ville det vært ganske annerledes. Fra dette ståstedet ligger Tyska foran festningen.

Blokker her ville være en mur mellom byen og sjøen. Om natten forestiller jeg meg at jeg ville se lys i vinduer og lykter langs sjøen.

Jeg ønsker at vi skal få bevare Tyska og Hollendern som friområde. Jeg ønsker at det skal få være et sted som tilhører oss som bor i Halden.

Lysene fra et stort boligområdet vil kunne være like forstyrrende for landskapet som selve bygningene kan være det om dagen. Store deler av året vil bygg på Tyska kunne ses gjennom trærne fra Rød Herregård.

En stor del av året er eketrærne og bøkene silhuetter mot byen, sjøen, himmelen og Brattøa. Om natten reflekterer skyene lyset fra byen slik at det aldri er helt mørkt. Vi ser lysene fra byen mellom stammene og gjennom grenene på trærne.

Men ned mot fjorden er det ennå mørkt, ingen blokker med lys i rutene på Tyska mellom jernbanelinja og fjorden. Ingen støyskjermer mellom oss og fjorden. Ingen småbåthavn i Gryta og nesten alltid rolig på sjøen.

En vanlig tirsdag, vi to på kveldstur gjennom parken 24. april 2018. Vi småløper kanskje litt, hører svarttrosten, småfugl, hører toget på vei over jernbanebroa fra Mølen mot Oslo. Det er parken, den lyse vårluften og det grønne gresset og oss, lukten av vår og god glede over å være her. Vi har gjort alt vi skulle gjøre og kan bare være til.

Det er så vakkert og godt at bekymringer, uro og sorger krymper og våren og lyset kan flytte rett inn. Vi lurte på om vi finner fuglereder og går gjennom alléen, ut til kanonene, sitter en stund og ser utover fjorden mens det mørkner mer og mer. En bil nede på veien, noen duer og stillhet.

Når jeg blir eldre kommer jeg til å gå langs sjøen. Da kan det bli tungt å gå opp til Rødsparken. Jeg kommer kanskje til å bo i en liten leilighet og være uten bil.

Slik som her på bildet til høyre var stranda, sett fra Tyska og vestover en vårdag i 2016.

Nå har vi fått en gruset sti på en jordvoll. Det står at den kom til å gjøre området mer tilgjengelig.

Det oppleves ikke slik

Halden var en flott by midt på 1800-tallet og det er en flott by fremdeles, med fjorden som slynger seg innover og det grønne beltet langs sjøen, festningen som reiser seg rett opp bak byen, som om byen vokser opp langs festningen. Det er flott å se festningen når vi kommer inn fjorden med båt, eller når vi kommer med bil på oversiden av Rød herregård. Da kjennes det ut som å være hjemme.

Jeg liker denne utsikten som er Halden. Blokkbebyggelse midt i dette landskapet er utenkelig.

Dette er en skisse av Thomas Fearnley fra mellom 1838 og 1840
Utsikt mot Fredrikshald og Fredriksten festning

Thomas Fearnley - Fredrikshald sett fra fjorden 1824 tegning _ nasjonalmuseet

Vi trenger friområder der vi er. Det har aldri vært så tydelig som nå.

I Storbyen oppfordres folk til å holde seg der de bor og unngå offentlig transport. Her trenger vi bil om vi skal oppsøke naturen utenfor nærområdet.

Dette betyr at vi måta godt vare på grønne lunger i og rundt bykjernen. Vi må passe på at alle har muligheter til å være ute og ute mellom trær og busker og langs sjøen. Vi trenger å oppleve natur i hverdagen.

Vi tenker at dette med korona skal gå over. Men så hører vi på radioen at dette kanskje kan blir noe som kommer igjen år etter år, og krever at vi holder avstand og bruker nærområdene når vi skal på tur.

Vi er heldige som har Tyska og Hollenderen der vi kan komme oss lett ut om vi bor i sentrum. Det er smart om vi skal bygge flere hus på ledige tomter i byen.

Vi må sørge for å planlegge slik at vi kan oppleve natur og frihet der vi bor. Det motsatte er ikke et alternativ.

DAGSAVISEN.NO

«Når de ber befolkningen benytte nærområdene og ikke reise kollektivt, så er du fanget»

2020 ble annerledesåret da vi forsto at ting vi tok for gitt plutselig kunne være borte.

«I en undersøkelse gjennomført av Opinion for Den Norske Turistforening sa 40 prosent av nordmenn at naturopplevelser var blitt viktigere for dem i løpet av det første halvåret med korona.»

Det er ikke merkelig at vi forstår verdien av nærmiljøet når muligheten til å reise selv på dagsturer nedover svenskekysten forsvinner.

Når vi ikke kunne møte venner inne var det godt å møtes på tur.

Plutselig forstår vi hvor viktig det er å ha en grønn skog i nærheten, en plass det er lett å besøke, et sted å rusle langs fjorden. Så mange turgåere som i år har det kanskje aldri vært. På Tyska og Hollenderen har det vært en jevn strøm av folk.

Noen har vært nedom for å få litt luft en varm dag, noen har kanskje så kort pause fra hjemmekontoret at de ikke vil reise lenger. Noen kommer syklende, noen med gåstol, noen kommer for være hele kvelden. Noen håper å få se beveren, eller isfuglen, eller vannriksa. Noen løper fort og skal ha trim.

Noen tar runden om natta for å få litt kald luft og for å strekke på bena. Noen ville kanskje se etter meteorer på nattehimmelen over fjorden.

For noen er dette plassen - det stedet langs sjøen der det er lett å gå og lett å komme til.

NORSKFRILUFTSLIV.NO

La 2021 bli året der vi tar vare på vårt viktigste pusterom - Norsk Friluftsliv

Dette er en merkelig tid. Et tid som endrer valgene for fremtiden og hva vi prioriterer for alltid. Det er det samme overalt. Andre plasser mer enn her. Noen steder har de bare fått gå korte turer ut i nærmiljøet. Da er det viktig å bo nær en luftig plass med grønne trær på varme sommerdager.

Vi er utrolige. Vi kan tilpasse oss så mye, men ikke et liv uten å få være ute i naturen.

La oss ta vare de grønne lungene i byen som alle kan bruke.

Fra slutten av attenhundretallet når mine oldeforeldre bodde i Halden har det blitt stadig færre grønne lunger, færre parker og trær, færre hager og mindre gress i byen.

Hvor mange kvadratmeter la vi under grus når vi anla en gruset tursti på en jordvoll fra byen og ut over Hollenderen? Nå sager vi ned trær langs Tista på nordsiden mot strandparken. Tre for tre ramler mens vi er opptatt av å snakke om miljø og klima.

Det vil bli anlagt en gruset tursti på toppen av vollen som vil ha bedre standard enn dagens tursti i området. Det vil også etableres belysning langs denne turstien for å øke turgåernes sikkerhet og dermed gjøre området litt mer tilgjengelig.

Teksten til høyre er sakset fra kommunens egen hjemmeside.

“Utført” sto det rett under helt frem til siden ble borte i desember 2020.

Fylkesråd: – Passer ikke inn i Halden

» PUBLISERT 28.01.2021 10:22

... for Fredrikshald brygge på Tyska og Hollenderen i Halden Det mener fylkesråd for plan klima og miljø Anne Beathe Tvinnereim Sp Les også Metangass kan stoppe ny bydel i Halden Kommunal Rapports ...

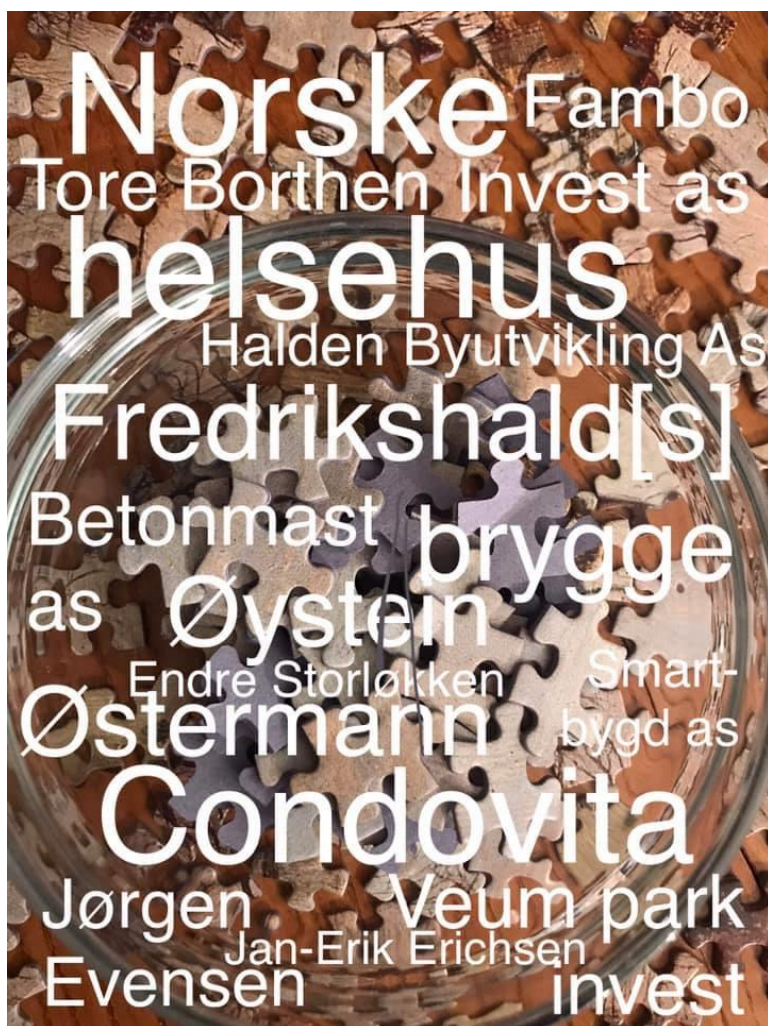
Hvordan skal vi komme oss ut av dette uføret?

Våren 2013 frarådet rådmann Gudrun Haabeth Grindaker salg til Norske Helsehus, og nå i høst fraråder Miljødirektoratet bygging på grunn med gass - og på Tyska og Hollenderen er det gass nok - Ingen hadde tenkt på å ta prøver av grunnen. Allerede i 2008 advarte Tor Hafsrød mot at vi kunne komme til å kalle området Tyska Terrible - og han kan få rett.

I dag advarer Anne Beathe Tvinnereim, Fylkesråd for plan, klima og miljø i Viken fylke. Hun har bakgrunn fra Halden og kjenner byen svært godt. Tvinnereim er en av de fremste representantene i Senterpartiet. (Kommunal rapport 28.01.21)

Vet vi hva vi har solgt, og hvem vi har "solgt" til, og hva som ville være konsekvensene av både salg og utbygging? Tyska og Hollenderen er ikke solgt før vi får betalt. Betalt har vi ikke fått. Søker vi på firmaene kunne en tenke at det ikke stort å hente. Men vi trøstes med at det er penger "bak".

Firmaer dukker opp med nye organisasjonsnumre: PRK helse AS, Norske Helsehus, Condovita. Betonmast kom og gikk. Det er uro for at hele prosjektet kommer til å gå på grunn, og at vi sitter med regninga og et ødelagt område.

Får vi betalt?

Eirik Milde gikk i 2013 inn for salg til firmaet Norske Helsehus og sa at «det er mulig vi ikke tjener fem øre, men jeg har et håp om at vi vil få tilbake det vi har brukt». Er det slik at vi gjør vårt beste for å ikke bruke penger på sanering av giftig masse på Tyska og Hollenderen i frykt for å gå i minus?

Vi kommer ikke til å kunne få betalt fordi vi ikke har tilsvarende friområder i nærhet til byen. Det er ingen andre områder langs sjøen som kan erstatte det vi har her. Vi kommer ikke til å få betalt fordi det vi mister er selve byens identitet og ramme.

Har vi forståelse for hva kostnadene blir for lokalsamfunnet om vi gjør slik eller slik?

Er det grundig kunnskap og refleksjon som ligger til grunn for valgene vi må ta? Er det langsiktig tenkning?

Vi trenger stranda og vi trenger det åpne landskapet.

Noen trenger stranda mer enn alle andre. De minste er minst og de eldste blir ofte ikke hørt.

Halden skal være en by for alle.

Gå en tur på Tyska og Hollenderen i finværet, og nyt utsynet mot byen!

La oss bevare Haldens silhuett.

Byens profil mot horisonten er vårt fingeravtrykk. Det er unikt for akkurat vår by.

Hele hele byen er full av tomter. Byen ber om hus i tomrommene – hus på en og to og kanskje tre etasjer; ett her, ett der og ett der borte. Det er fortetting. Det er byutvikling. Det å legge en ny by på sagmjøl langs fjorden er å legge den gamle byen bak og død. Og den gamle byen får ingen nye sjanser. Den får en mur av etasjer mellom seg og sjøen.

Med vennlig hilsen fra

Lenker

1) Strandsonen

1a [Tilgang til strandsonen](#) -Klima- og miljødepartementet 7. desember 2020

2) Siktlinjer og opplevelse av stedet og landskapet

2a Siktlinjer / -akser [fig. 25 s 39 Planbeskrivelse 13.mai 2015](#)

2b [Den europeiske landskapskonvensjonen](#) 7. mai 2014 Regjeringen.no

3) Kulturminner og identitet

3a [Kart frå 1739 med skip i grunnen: lavere oppløsning](#) - [høy oppløsning](#)

3b O. Forstrøm – *Halden i 350 år* [Bind I](#) og [Bind II](#) Faksimileutgave 1990 etter 1915 utgaven Henry Køhn A/S

3c «Fylkesråd: Passer ikke inn i Halden» Kommunal rapport 28. januar 2021

«Strid om boliger på gammel grunn» Kommunal rapport 28. januar 2021

«Metangass kan stoppe ny bydel i Halden» Kommunal rapport 28. januar 2021

4) Naturens egenverdi, grønne friområder og tilgang til naturen

4a Oppslutning om å bevare Tyska og Hollenderen er stort. Det er **1800** med i gruppa «Stans utbygging av Tyska og Hollenderen».

4b [Lok.nr. 3615 Rød / Høvleritomta](#) s 64-65 fra «Kartlegging og verdsetting av naturtyper i kulturlandskapet i Halden kommune» - av Lina Sannes Eskerud

4c Jørn Bøhmer Olsen 2004 Fra "Byens nye grøntområde" i "Halden naturligvis" av Ask forlag

4d [Nærmiljø? Hvilket nærmiljø](#) - av Torger Kjellstad i Dagsavisen 25. januar 2021

4e [Barn vil ha utfordrende lekeplasser](#) – av Ida Kvittingen 5. desember 2014 i Forskning.no

4f [Innetid og sittelekeplasser hemmer barnas utvikling](#) - av Kari-Anne Jørgensen 26.februar 2018 i Forskning.no

4g [Erfaring med natur aktiverer minner og gir gode opplevelser for eldre på sykehjem](#) - av Håkon Johansen og Marianne Thosen Gonzales 9. april 2018 i Sykepleien

4h [Mangfold og inkludering i friluftslivet](#) – 2. august 2019 i Norsk friluftsliv

4i [La 2021 bli året der vi tar vare på vårt viktigste pusterom](#) - av Bente Lier 19. januar 2021 i Norsk friluftsliv

Rester! – Andre har skrevet godt om forurensing og hvordan vi rydder opp etter oss. Det er godt å slippe. Dette er likevel et bilde fra 2018 når impregneringsverket ble revet.

Det er godt et kapittel er over og vi kan gjøre nye valg i vår tid.

